Спеціалізованій вченій раді Д 35.051.27
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка

79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Калаура Івана Романовича на дисертаційне дослідження Ільківа Олега Васильовича на тему «Проблеми регулювання речових прав в цивільному законодавстві України»

подане на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Докладне вивчення і критичний аналіз тексту поданої на рецензування дисертації, а також наукових праць здобувача, опублікованих за її темою, дають підстави стверджувати, що дисертантом проведено ґрунтовний науково-правовий аналіз теми дослідження, актуальної в теоретичному і практично-прикладному аспекті, а сформульовані рекомендації, пропозиції та висновки становлять наукову новизну і можуть бути предметом обговорення.

Актуальність дисертаційного дослідження. У вітчизняній цивілістиці права юридична категорія «речові права» вперше дістала відображення у нормах Цивільного кодексу України. Сучасний інститут речових прав є втілення прогресивного досвіду передових країн світу з урахуванням власної специфіки історичного розвитку вітчизняного цивільного права. Втім досвід зарубіжних кодифікацій та розширення кола «речових питань» обумовлюють потребу переосмислити структуру та змістовне навантаження Книги третьої Цивільного кодексу України. Таку системну ревізію цієї структурної частини Цивільного кодексу України

планують зробити в рамках оновлення (рекодифікації) вказаного кодифікованого акта. Безумовно, що передумовою цього нормотворчого процесу є розробка чіткої-науково-теоретичної концепції речових прав в нашій державі. Сьогодні у доктрині цивільного права розробка цієї тематики є незначною, що вказує на актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження О. В. Ільківа.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Про практичну та наукову цінність дисертації свідчить те, що це наукове дослідження виконано в межах науково-дослідної тематики кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука на 2019-2021 роки «Проблемні питання уніфікації цивільного законодавства України з правом ЄС».

Вищевикладене обумовлює своєчасність дослідження теоретичних та практичних проблем регулювання речових прав в цивільному законодавстві України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукові положення, висновки і рекомендації сформульовані дисертантом з належним ступенем достовірності та обґрунтованості, що вимагається від такого роду досліджень, у своїй переважній більшості мають переконливий характер. Поставлені автором завдання дисертаційного дослідження (с. 22) у цілому розкриті.

На користь ґрунтовного характеру проведеного дослідження слугує обраний дисертантом комплексний підхід до вибору науково-методологічних, нормативно-правових джерел й емпіричної бази.

Так, у ході обґрунтування відповідних висновків, рекомендацій та пропозицій О. В. Ільків проаналізував широке коло вітчизняних нормативно-правових актів, положення яких визначають особливості правового режиму окремих речових прав, сучасні наукові дослідження проблем регулювання

речових прав, рішення Конституційного Суду України, рішення Європейського суду з прав людини, постанови Верховного Суду України, постанови Пленуму Верховного Суду України, постанови Великої Палати Верховного Суду, постанови Верховного Суду, постанови Пленуму Вищого господарського суду України. Таким чином, емпіричний матеріал дослідження характеризується належним рівнем репрезентативності, що позитивно вплинуло на обґрунтованість та достовірність наукових положень, рекомендацій та висновків, розроблених дисертантом.

Дисертантом обрано вдалу архітектоніку дослідження, яка дозволила йому всебічно та послідовно розкрити обрану проблематику. Як і належить ґрунтовній кваліфікаційній науковій праці, дисертаційне дослідження розпочинається зі вступу, містить у собі п'ять розділів, що композиційно складаються з двадцяти підрозділів. До кожного з розділів подано відповідні висновки, наприкінці роботи сформульовано загальні висновки, а також список використаних джерел (325 найменування).

При цьому слід підкреслити переважно критичний підхід автора до опрацювання джерельної бази, якому властиві глибокий аналіз досліджуваного матеріалу, уживання коректної наукової полеміки з іншими науковцями та високий рівень аргументації власного підходу до формулювання тих чи інших положень, висновків чи пропозицій, що свідчить про наукову зрілість дослідника, його обізнаність з наявними у науці і правозастосовчій практиці проблемами та високу загальнонаукову культуру.

Дисертаційне дослідження О. В. Ільківа базується на логічно-послідовній, системній і, в цілому, довершеній методологічній основі. Сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, використаних дисертантом при підготовці дисертації, дозволили виявити та вирішити комплекс теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із поглибленням наукових знань про речові права в Україні, шляхом доктринального аналізу

ґенези та сучасних тенденції еволюції законодавства в сфері регулювання речових прав, моделювання авторського підходу до систематизації речових прав та з'ясування місця речових прав на чуже майно в системі речових прав, узагальнення сутнісної характеристики правової природи речових прав та виокремлення особливостей правового режиму окремих об'єктів речових правовідносин, обґрунтування речово-правової природи окремих видів забезпечення належного виконання зобов'язань, визначення змісту поняття «довірча власність» та підстав її виникнення, а також виокремлення переліку цивільно-правових способів захисту речових прав та визначення особливостей застосування речово-правових і зобов'язально-правових способів захисту речових прав.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що дослідження має системний, цілісний, самостійний характер та вирізняється високим науковим рівнем і актуальністю. Повнота змісту дослідження знаходить своє відображення і в тому, що тут наводиться особливо детальний фактичний матеріал, що включає докладні обґрунтування, гіпотези, історичні екскурси, а результати наукового пошуку описуються в найбільш цілісній з точки зору наукового пізнання формі. Зміст дисертації характеризує оригінальність і неповторність наведених відомостей. Основою в ній є принципово новий матеріал, що включає опис новітніх фактів і закономірностей розвитку речових прав в Україні, а також узагальнення раніше відомих положень.

Серед наукових праць із тематики речових прав, що виконані в Україні за останні роки, рецензована робота, по суті, є одним із першим у науці цивільного права комплексним дисертаційним дослідженням правового режиму окремих речових прав, яке обумовлено потребами оновлення вітчизняного цивільного законодавства в контексті євроінтеграційних прагнень України. Зазначене істотно актуалізує обрану дисертантом тематику наукового дослідження.

Результати дослідження пройшли належну апробацію, оскільки її основні теоретичні положення та висновки викладено у індивідуальній

монографії, чотирнадцятьох наукових статтях, опублікованих у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України із юридичних наук, восьми статтях, у наукових періодичних фахових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку і Європейського Союзу, а також одинадцять тез доповідей на науково-теоретичних і науково-практичних конференціях.

Проведене дослідження дало змогу внести ряд пропозицій, спрямованих на удосконалення цивільного законодавства, що регулює речові права, підґрунтям яких слугували доктринальні напрацювання у поєднанні з урахуванням досвіду вітчизняного та зарубіжного правозастосування. У підсумку необхідно зауважити, що зезультати дисертаційного дослідження О. В. Ільківа є науково обґрунтованими, адже у роботі, що рецензується, комплексно опрацьовано достатньо широкий спектр проблем, пов'язаних із виявленням особливостей правового режим речових прав, їх систематизацією та цивільно-правовим захистом.

Стосовно багатьох проблем автор висловлює свою позицію, наводить додаткові аргументи на користь вже висловлених в юридичній літературі поглядів учених та практиків, до позицій яких вона схиляється, а також вдається до обґрунтованої критики тих наукових поглядів, які на її думку є спірними.

Так, автором вперше встановлено, що в основі речових прав на чуже майно лежить можливість користування певним матеріальним благом поряд з власником. Залежно від змісту речових прав можна виокремити правомочності, якими охоплюється лише володіння або сукупність повноважень володіння та користування. Право розпорядження суб'єктивним речовим правом може мати місце, якщо це передбачено договором між власником та суб'єктом речового права або таке право встановлено законом.

Вперше у доктрині цивільного права обґрунтовано положення, що заставодавець (іпотекодавець) має право розпоряджатися предметом застави (іпотеки), повідомляючи про відчуження заставодержателя

(іпотекодержателя). Заставодавець (іпотекодавець) не має права без згоди кредитора відчужувати предмет застави (іпотеки) іншій особі, якщо така заборона передбачена в договорі на підставі якого виникли забезпечувальні відносини або в застереженні до нього про задоволення вимог у позасудовому порядку, шляхом передання заставленого майна у власність заставодержателю (іпотекодержателю).

Власним науковим здобутком здобувача є висновок, що виходячи із розуміння речової природи права при тримання доцільно в законодавстві встановити можливість набуття права власності кредитором на речі (майно), які були предметом договору у разі невиконання боржником обов'язку із сплати ціни роботи або іншої суми належної кредитору.

У дисертації наводяться аргументи й на удосконалення певних наукових суджень, теорій, положень. Так, автором уточнено розуміння юридичного аспекту фактичного володіння. Самостійне суб'єктивне речове право володіння виникає на підставі закону або договору (правочину). Фактичний володілець здійснює реальний контроль над річчю (майном), але не може здійснювати суб'єктивні правомочності, які охоплюються правовим режимом юридичного стану.

Віднайдено додаткові фактори уточнення понять «обтяження» та «обмеження» права власності через призму положень сервітутного права. Обтяження необхідно розуміти як звуження можливостей власника здійснити повноваження, які складають зміст його права власності. Обмеження, як юридична категорія, свідчить про неможливість власника здійснювати свої повноваження на власний розсуд.

Раціональним є уточнення поняття правомочностей як елементів змісту права власності, що є самостійними об'єктами цивільних прав, і набуваючи уречевленого виразу, стають предметом цивільного обороту.

У положеннях новизни, які набули подальшого розвитку, привертає увагу додаткова аргументація того, що сервітут, як правова конструкція, надає можливість права обмеженого користування чужою річчю, допускаючи

реалізацію окремих правомочностей належних власнику щодо володіння, користування та розпорядження.

Автором також додатково обґрунтована положення про необхідність розширення переліку речових прав на чуже майно, зокрема узуфруктом та розуміння довірчо-речової природи відносин, що виникають між довірителем (установником управління) та управителем фонду фінансування будівництва та фонду операцій з нерухомістю.

Також у контексті цього критерію новизни уточнено теорія речової природи застави (іпотеки), в зв'язку з чим право застави (іпотеки) є обтяженням речі (об'єкта майнового права) і підлягає слідуванню за ним у разі переходу до іншого власника

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дослідженні положення, висновки, пропозиції можуть сприяти вдосконаленню правового регулювання речових прав та бути використані: *у науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для подальших наукових досліджень проблем цивільного права, а також інституту права власності та речових прав; *у правотворчій діяльності* – для визначення напрямів удосконалення положень чинного законодавства в сфері регулювання речових прав; *у правозастосовній діяльності* – при узагальненні судової практики, наданні рекомендацій із застосування законодавства, тлумаченні положень законодавства судовою та нотаріальною практикою; *у навчальному процесі* – для удосконалення навчально-методичного забезпечення, підготовки підручників, навчальних посібників, методичних розробок та викладання низки тем у розрізі навчальних курсів цивільного права і спеціальних дисциплін з речового права тощо.

Ознайомлюючись із змістом автореферату дисертації, можна зробити висновок про те, що автореферат в цілому відображає основні положення дисертаційного дослідження. За своїм змістом висновки і рекомендації, викладені в авторефераті, є ідентичними основним положенням, які висловлені в дисертації. Потрібно також зауважити, що автореферат і

дисертація оформлені відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

Основні положення та зміст наукового дослідження. У **Розділі 1.** ***«Загальнотеоретична характеристика речових прав»*** з'ясовано місце права власності та речових прав в системі цивільних відносин, запропоновано авторський підхід до визначення правової природи речових прав та зроблено їх класифікацію за критеріями джерел їх встановлення, змісту речових прав, стоку їх тривалості, виду власності, суб'єктного складу, критерієм оплатності та волевиявлення власника.

Доволі слушним з погляду офіційного опонента є висновок дисертанта стосовно того, що еволюція права власності та інституту речових прав ще з часів римського приватного права свідчить про цивілістичну природу зазначених категорій (с. 41). Отож, правові норми, які встановлюють правомочності власника щодо володіння, користування, розпорядження належним йому майном, зокрема і в умовах спільної власності, часткової або сумісної, або такі, що передбачають особливості речово-правових способів захисту порушеного права тощо, не «трансформуються» з цивільно-правових у позагалузеві норми (с. 42).

У контексті сучасного аналізу правової природи речових прав необхідно підтримати автора у висновку, що в умовах сьогодення недостатньо розглядати право власності як узагальнене поняття традиційного уявлення про інститут речового права. У теперішніх реаліях життя абсолютність права власності втрачає своє значення як основної ознаки інституту речових прав. Замість неї появляється конструкція «права на право». Нею охоплюється право на чужі речі, майнові права, корпоративні права. Правомочності, які складають зміст права власності, стають самостійними об'єктами цивільних прав, які набувають уречевленого характеру і стають предметом цивільно-правових договорів (с. 56).

Також заслуговує на увагу авторський підхід до класифікації речових прав та застереження дисертанта, що система речових прав у цивільному

законодавстві має бути побудована з огляду на самостійний характер кожного різновиду речових прав, що включатиме у праві протиставлення праву власності всіх інших речових прав у законодавстві, зокрема їх поділу на право власності та речові права на чуже майно. Терміни речові права на чуже майно або обмежене речове право мають прикладне значення хіба, що для правової науки, тоді як у законі під кожен різновид речових прав мав бути прописаний окремий правовий режим панування над майном (с. 69).

Розділ 2. ***«Речові права на чуже майно»*** присвячений дослідженню сутності, змісту та особливостей окремих видів речових прав.

З'ясовуючи сутність категорії «володіння» як самостійної форми присвоєння і панування над річчю, дисертант справедливо зауважує, що сучасний стан суспільно-економічних відносин вимагає чіткого нормативного врегулювання цього виду речового права. Самостійність речового права володіння підтверджується впровадженням до Цивільного кодексу України глави «Право володіння чужим майном».

Доречно підтримати думку автора, що право володіння як самостійний вид речових прав визнання отримав після офіційного впровадження у речові відносини права приватної власності. Необхідність поєднання права власності як суб'єктивного цивільного права з речовим правом володіння зумовили потребу оптимізації відносин власника та володільця з метою захисту прав як першого, так і другого. Правомочність володіння як елемент змісту права власності є правовим станом. Володілець чи власник може здійснювати правомочності в межах суб'єктивного цивільного права, встановленого законом. Натомість фактичний стан характеризується владарюванням над річчю без можливості здійснення юридично значимих дій, які породжують виникнення речових прав для інших осіб (с. 92).

Високим рівнем значущості для подальшого розвитку юридичної науки і правозастосовної практики є розуміння суб'єктивного права володіння як самостійного речового права та володіння як елементу змісту права власності. В аспекті давнісного володіння термін «володіння» слід

розуміти як окреме суб'єктивне цивільне право у вигляді правомочності фактичного панування над річчю, яке має самостійний характер і є окремим видом суб'єктивного речового права в системі речових прав, визначених ЦК України. Відмінність цього права від передбаченого Цивільним кодексом України права володіння як речового права на чужу річ полягає у відсутності належного титулу (с. 117).

Також заслуговує підтримки зроблене дисертантом застереження, що набуття права власності за набувальною давністю пов'язується з певними обставинами, визначеними законом, які знаходять свій вираз в конкретному юридичному факті (юридичному складі), що підтверджується відповідним правовстановлюючим документом. Проблемним залишається питання фіксації вимог, встановлених в законодавстві щодо набуття права власності у разі дотримання вимоги відкритості, добросовісності та безперервності володіння нерухомим майном протягом часу, визначеного законом (с. 101).

Цікавими для подальших наукових досліджень є запропоноване автором розуміння співвідношення термінів «обтяження» та «обмеження» права власності через призму положень сервітутних прав. Обтяження слід розглядати як звуження можливостей власника здійснити повноваження, які складають зміст його права власності. Обмеження, як юридична категорія, свідчить про неможливість власника здійснювати свої повноваження на власний розсуд. Йдеться про здійснення суб'єктивного цивільного права з використанням повноважень володіння, користування та розпорядження об'єктом права власності (с. 129).

Затребуваною вимогам сьогодення, необхідно визнати пропозицію доповнити перелік сервітутних речових прав узуфруктом, який відомий римському праву і рецептований в національне законодавство деяких європейських держав. Договір узуфрукту дозволить перекласти обов'язок щодо належного утримання об'єктів нерухомості, земельні ділянки, на той випадок, коли їхні власники не мають можливості та коштів для належного утримання цих об'єктів, порушуючи положення ст. 322 ЦК України,

відповідно до якої власник майна зобов'язаний утримувати майно, що йому належить, якщо інше не встановлено договором або законом (с. 143).

З позиції уніфікації правого регулювання відносин емфітевзису, слушним є пропозиція дисертанта відмовитися від обмежень, встановлених ч. 1 ст. 408 Цивільного кодексу України щодо строку договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб державної або комунальної власності, який не може перевищувати 50 років, оскільки ч. 4 ст. 102-1 Земельного кодексу України уніфікує строк користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб різних форм власності, встановлюючи максимальний строк емфітевзису, який не може перевищувати 50 років для земель державної, комунальної та приватної власності (с. 160).

У контексті характеристики суперфіцію, як окремого виду речового права, заслуговує підтримки висновок, що спорудження об'єктів повинно відповідати цільовому використанню земельної ділянки відповідно до категорії, встановленої Земельним кодексом України. Тому власник ділянки не в праві передавати її за договором суперфіцію для будівництва об'єктів, що не відповідають її цільовому призначенню. Враховуючи сказане, дисертант пропонує внести зміни в редакцію ч. 1 ст. 413 ЦК України, а саме: «Власник земельної ділянки має право надати її в користування іншій особі для будівництва промислових, побутових, соціально-культурних, житлових та інших споруд і будівель (суперфіцій) для використання (експлуатації) відповідно до цільового призначення земельної ділянки» (с. 168).

Довірча власність та договір управління майном як підстава виникнення довірчої власності стали предметом дослідження у **Розділі 3. *«Довірча власність».*** З'ясовуючи правову природу довірчої власності, дисертант справедливо зауважує, що довірча власність є особливим видом права власності. Зміст права довірчої власності полягає у передачі установником титулу правомочностей абсолютного характеру разом з майном для досягнення певних цілей в його інтересах, або визначеної ним

особи – вигодонабувача. Така передача повноважень може мати місце на підставі закону або на основі волевиявлення власника, зовнішньою формою якого є договір (с. 216).

Договірною моделлю, яка опосередковує відносини довірчої власності є договір довірчого управління майном. Довірчу власність, яка виникає на підставі договору управління, автор пропонує розглядати в двох аспектах: дії (діяльність) з використання майна та власне саме майно як об'єкт речових правовідносин. Використання майна, яке є предметом договору управління неможливе без вчинення юридичних і фактичних дій, які є складовою частиною предмету договору (с. 229).

Доречно підтримати наукову позицію дисертанта про унеможливлення автоматичної пролонгації договірних відносин довірчого управління на той випадок, коли відсутні заяви установника управління та управителя про припинення договору (с. 230).

Вдало визначена у роботі особливість відносин участі у фонді операцій з нерухомістю, яка полягає у тому, що управитель може набути у власність об'єкт інвестування з метою використання у правових формах не заборонених законом. Отож, управитель фонду операцій з нерухомістю виконує функції залучення інвестиційних коштів і здійснює повноваження довірчого речового характеру з володіння, використання та розпорядження завершеним будівництвом об'єктом. Для здійснення цих повноважень з метою отримання доходу в інтересах інвестора (довірителя) необхідно, щоб управитель фонду операцій з нерухомістю отримав речові права на об'єкт інвестування (с. 253).

У **Розділі 4.** ***«Забезпечувальні речові права»*** досліджується правова природа заставних видів забезпечення виконання зобов'язань, а також притримання та довірча власність як речово-правові засоби забезпечення.

Характеризуючи забезпечувальні речові права, дисертант зауважує, що вказані права не лише стимулюють боржника до виконання обов'язку, але й створюють матеріальні передумови для відновлення майнового стану.

Особливістю речового забезпечення є те, що зазначені відносини виникають в рамках регулятивного правовідношення як акцесорне зобов'язання (с. 258). Речове забезпечення до моменту порушення договірного зобов'язання перебуває в стані статики. У разі порушення обов'язку боржником в рамках динаміки зобов'язального правовідношення, кредитор може звернути стягнення на предмет речового забезпечення в порядку, встановленому законом.

Враховуючи речову природу права застави, з погляду О. В. Ільківа, недоцільно в Законі України «Про заставу» передбачати право відчужувати предмет застави за згодою заставодержателя, оскільки це право є речовим за своєю природою. Його суть полягає в обтяженні речей (об'єктів майнового права), що є предметом застави. Тому перехід речі або майнового права до іншої особи зі згоди чи без згоди заставодержателя (кредитора) не змінює змісту коментованих відносин, які залишаються речовими за своєю правовою природою (с. 270).

Подібні застереження зроблено і щодо Закону України «Про іпотеку». На переконання дисертанта із ст. 9 Закону України «Про іпотеку» слід виключити положення, що іпотекодавець має право виключно на підставі згоди іпотекодержателя, що міститься в іпотечному договорі (чи у внесених до нього змінах чи доповненнях), відчужувати предмет іпотеки. Законодавчо необхідно встановити обов'язок іпотекодавця (власника предмета іпотеки) інформувати іпотекодержателя про перехід іпотечного майна до нового власника разом з обтяженням іпотекою. У підсумку запропоновано нову редакцію ч. 3 ст. 9 Закону України «Про іпотеку»: «Іпотекодавець має право розпоряджатися предметом іпотеки, інформуючи іпотекодержателя про правочини (договори), які опосередковують перехід іпотечного майна у володіння до іншої особи. Іпотекодавець не має права без згоди іпотекодержателя передавати (відчужувати) предмет іпотеки іншій собі, якщо така заборона передбачена в іпотечному договорі або в застереженні до нього чи договорі про задоволення вимог іпотекодержателя в позасудовому

порядку шляхом передання іпотечного майна у власність кредитора (іпотекодержателя)» (с. 303).

Право притримання не є похідним від категорії власності, а виступає самостійним речовим правом, яке має на меті стимулювати належне виконання боржником обов'язку. Тому речове право притримання позбавлено суттєвих ознак права володіння як речового права на чужу річ або однієї з тріади правомочностей змісту права власності.

Виходячи із розуміння речової природи права притримання, позитивно сприймається пропозиція передбачити в законодавстві можливість набуття права власності кредитором на речі (майно), які були предметом договору невиконаного боржником. Для цього ст. 856 Цивільного кодексу України, вважає автор, доречно доповнити частиною другою такого змісту: «У разі невиконання свого обов'язку з оплати договору підряду протягом трьох місяців з моменту настання терміну оплати – результати роботи переходять у власність підрядника, який може розпорядитися ними відповідно до порядку встановленого законом» (с. 315).

Низку цікавих пропозицій з позиції доктринального аналізу запропоновано у **Розділі 5.** ***«Захист речових прав»***. Зокрема, доречним є висновок, що критерієм розмежування речових та зобов'язальних способів захисту майнових прав є правова природа цих відносин в контексті здійснення повноважень володіння, користування, розпорядження з врахуванням правових форм опосередкування оборотоздатності речових прав. Крім цього застосування речових чи зобов'язальних способів захисту (або їх поєднання) узалежнено від характеру та виду правопорушення і його негативних наслідків.

Розірвання договору або відмова від договору, на підставі якого передається речове право необхідно розцінювати як спосіб захисту у разі невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань. Тому встановлення факту правопорушення має важливе значення для застосування вказаного способу захисту. В рамках охоронного зобов'язального

правовідношення здійснюється захист суб'єктивних речових прав. Відповідно припинення правовідношення можна розглядати як констатацію відсутності правового зв'язку між учасниками відносин на основі їхнього волевиявлення і способом цивільно-правового захисту їхніх речових прав (с.400).

Водночас, не вдаючись до глибинної деталізації позитивних характеристик роботи в цілому, слід відзначити, що дисертація містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачем під час прилюдного захисту та щодо яких рекомендується врахування зауважень офіційного опонента у разі продовження здобувачем подальших наукових розвідок з тематики дисертації.

Насамперед, йдеться про такі:

1. Уточнення потребує позиція автора щодо взаємопов'язаності правомочностей володіння і користування. На с. 60 дисертаційного дослідження зроблено однозначне застереження, що «з володінням безпосередньо пов'язується правомочність користування». Ця наукова позиція знайшла своє продовження на с. 65, де автор зауважує, що «здійснення речових прав неможливо без фактичного та юридичного володіння об'єктом речових правовідносин». Однак, на с. 68 дисертант допускає можливість здійснення права користування річчю без володіння нею, і прикладом такого правового випадку називає земельний сервітут. У підсумку зроблено висновок, що «користування річчю може поєднуватися з її володінням, так і без нього». На наше переконання, межі користування обумовлюють допустиму можливість володіння.

2. Класифікуючи речові права за критерієм підстав їх набуття, у роботі виокремлено речові права, які виникають на підставі закону та ті, які виникають на підставі договору (правочину) (с. 63). Втім, на с. 64 дисертації та с. 9 автореферату дисертації автор зауважує, що речові права набуваються на підставі закону, договору, рішення суду або відповідного державного

органу чи органу місцевого самоврядування. Таку неоднозначність наукової позиції автора щодо підстав набуття речових прав та відповідну їх систематизацію необхідно переосмислити через призму положень стаття 11 Цивільного кодексу України.

3. Застережливою є позиція дисертанта щодо трансформації права володіння як окремого виду речового права у суб'єктивне право власності особи, яка добросовісно безперервно володіє чужим майном протягом строку, встановленого законом (с. 108, с. 208, с. 10 автореферату). Такий трансформаційний процес є складним для сприйняття, тому що у ньому задіяні різні за змістом правові явища. З огляду на набувальну давність як підставу набуття права власності доречно говорити про припинення у особи одного речового права (права володіння) та набуття нею іншого речового права (права власності).

4. З метою виявлення сучасних тенденцій розвитку інституту речових прав у європейському правовому просторі, ретельнішого наукового аналізу через призму сучасного суспільного запиту розвитку речових прав в Україні потребує новітній досвід європейських держав у цій сфері.

5. Безумовно, що дисертаційна робота О. В. Ільківа є вагомим внеском у розвиток науки цивільного права, а зроблені дисертантом пропозиції щодо удосконалення цивільного законодавства заслуговують схваленні та подальшого їх втілення у законотворчому процесі. Втім, результатом комплексного дослідження проблематики речових прав в умовах оновлення (рекодифікації) Цивільного кодексу України, доречно було би запропонувати авторський підхід до моделювання структури та змістовного навантаження Розділу II «Речові права на чуже майно» Книги третьої Цивільного кодексу України.

У підсумку необхідно зауважити, що тема дисертаційної роботи є актуальною, сформульовані автором висновки є достатньо аргументованими,

характеризуються науковою новизною та мають вагоме значення для науки цивільного права та правозастосовної практики. Розроблені у дисертаційній роботі рекомендації та пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України характеризуються належним рівнем теоретичної та практичної обґрунтованості.

Таким чином, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів, а також за змістом, кількістю, обсягом публікацій і повнотою опублікованих дисертантом матеріалів наукова робота Ільківа Олега Васильовича на тему «Проблеми регулювання речових прав в цивільному законодавстві України» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

На підставі викладеного, вважаємо, що представлене дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею, науково-обґрунтовані результати дослідження у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
народний депутат України Калаур І. Р.

Підпис Калаура І.Р.
Підтверджую гол. конс.
Управління кадрів
Апарату Верховної Ради України
«____» _____ 20____ р.

АПАРАТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ КАДРІВ